

„Двије школе под једним кровом“

Највидљивији примјер дискриминације у области образовања у Босни и Херцеговини

„Двије школе под једним кровом“

Највидљивији примјер дискриминације у области образовања у Босни и
Херцеговини

новембар 2018. године

Образовање треба да буде усмјерено на пуни развој људске личности и на учвршћивање поштовања људских права и основних слобода. (Образовање) треба да унапређује разумијевање, толеранцију и пријатељство међу свим народима, расним и вјерским групама, и треба да унапређује дјелатност Уједињених нација на одржавању мира.

Општа декларација о људским правима

Садржај

Сажетак	4
Поглавље 1 – Историјат праксе „двје школе под једним кровом“	8
Поглавље 2 – Тренутно стање, и зашто је то проблем	11
Поглавље 3 – Трендови.....	14
Поглавље 4 – Зашто ова пракса представља дискриминацију/сегрегацију.....	15
Поглавље 5 – Пресуде судова у БиХ.....	20
Поглавље 6 – Које су препреке рјешавању проблема	22
Поглавље 7 – Пут ка рјешавању проблема.....	24
Поглавље 8 – Закључак.....	29
ПРИЛОГ	30
1. Зеничко-добојски кантон.....	31
1.1 Случајеви „двје школе под једним кровом“	32
1.2 Случајеви административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“	33
1.3 Други случајеви подијељених школа.....	36
2. Средњобосански кантон.....	38
2.1 Случајеви „двје школе под једним кровом“	38
3. Херцеговачко-неретвански кантон.....	48
3.1 Случајеви „двје школе под једним кровом“	48
3.2 Случајеви административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“	53
3.3 Други случајеви подијељених школа.....	54
СПИСАК свих случајева „двју школа под једним кровом“, са називима школа и њиховим локацијам.....	56

Сажетак

Један од кључних принципа који лежи у основи ОЕБС-овог Завршног акта из Хелсинкија¹ је тај да не може да постоји стварна безбједност без поштовања људских права и основних слобода. У Босни и Херцеговини (БиХ), право на образовање крши се због дискриминације, која постоји у школама у оба ентитета. Овај извјештај Мисије ОЕБС-а у БиХ (у даљњем тексту: Мисија ОЕБС-а) бави се праксом постојања „двје школе под једним кровом“ као највидљивијим (али, ни у ком случају јединим) показатељем дискриминације у БиХ.

Сукоб, који се 1990-их година догодио на територији БиХ, довео је до огромног расељавања и етничке хомогенизације на многим подручјима. У покушају да се преокрене тај процес и подстакне повратак избјеглица и расељених лица у многим случајевима су успостављене „двје школе под једним кровом“ као привремена мјера којој је циљ био да одговори на постратни етноцентрични образовни систем. Оно што је било замишљено као привремено рјешење је, нажалост, постало трајно, упркос напорима међународне заједнице да обезбиједи његову транзицију.

Карактеристике „двју школа под једним кровом“ разликују се од случаја до случаја. Оно што им је свима заједничко је да се у њима врши сегрегација дјече и да се кроз ту сегрегацију у школи уче да међу њима постоје непремостиве разлике. У постконфликтној БиХ, то повећава степен неповјерења међу припадницима различитих етничких група, отежава помирење и представља дугорочну пријетњу стабилности, безбједности и економском напретку.

Пракса „двје школе под једним кровом“ представља кршење међународних конвенција, као и домаћих закона. У оквиру „двје школе под једним кровом“, ученици имају законску могућност да се упишу у било коју од те двје школе. Међутим, пракса је показала да је школско окружење, укључујући и наставне планове и програме, прихватљиво припадницима само једне етничке групе. Када је у питању пракса постојања „двје школе под једним кровом“ суд је, у случају Стоца и Чапљине, донио одлуку да је та пракса дискриминаторна, али одлука суда није спроведена.

И даље ће бити тешко пронаћи рјешење за праксу постојања „двје школе под једним кровом“. Кантоналне власти, које имају надлежност у области образовања у ФБиХ, морају да поштују владавину права и да буду одговорне за уклањање дискриминације у образовању (што је обавеза свих образовних власти у БиХ), укључујући укидање праксе постојања „двје школе под једним кровом“. Такође, постоји огроман недостатак политичке воље, због ширих политичких питања и личних интереса, као и због забринутости родитеља и дјече у погледу очувања националног идентитета. Због тога, Мисија ОЕБС-а предлаже конструктиван начин њиховог превазилажења. Потребно је нагласити да је неупитно да дјеча у БиХ имају право да уче матерњи језик као наставни предмет у школи.

---

¹ Организација за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС), *Конференција о европској безбједности и сарадњи (СЕСС): Завршни акт из Хелсинкија*, 1. август 1975. године.

Након низа година постојања праксе „двје школе под једним кровом“, ситуација се не побољшава. Управо супротно, недавно је постојао покушај да се успостави још један случај „двје школе под једним кровом“ у Јајцу, противно жељама ученика. Такође, постоје примјери успостављања једнонационалних школа у етнички мјешовитим срединама, као и превозења ученика аутобусима у школе које се налазе у оним подручјима у којима они представљају етничку већину. Те мјере неће помоћи ни процесу помирења, ни припремању младих људи да остваре свој пуни потенцијал за живот у 21. вијеку.

Овај извјештај има за циљ да се још једном понови зашто је пракса „двје школе под једним кровом“ дискриминаторна, да нагласи штетни утицај који има на дјецу и на БиХ у цјелини, да представи садашње трендове, те да подсјети надлежне власти на обавезу да уклоне ту неприхватљиву праксу.

У извјештај се укључују препоруке за остварење визије мирољубиве, стабилне и мултиетничке БиХ. Циљ препорука је да се свој дјечи у БиХ омогући да похађају наставу у оној школи која им је најближа, у инклузивном окружењу у којем се поштује њихов национални идентитет. Потреба за заштитом сопственог културног идентитета је разумљива и препозната као једно од основних права. Међутим, као што је констатовано у извјештају о БиХ, који је написао посебни извјестилац Савјета за људска права Уједињених нација (УН), „претјерано наглашавање културолошких разлика, укључујући језичке разлике, користи се за оправдавање праксе којом се спроводи сегрегација ученика, заснована на етнонационалној припадности.“

Мора да се нагласи да је пракса постојања „двје школе под једним кровом“ један од многих изазова у образовном систему у БиХ, те због тога овај проблем не треба посматрати одвојено од других. Постоје бројне политике и праксе у образовном сектору које су дискриминаторне и штетне по омладину у БиХ. „Двје школе под једним кровом“ представљају само мали дио од укупног броја школа у држави. Међутим, у ФБиХ, ова пракса је најочигледнији показатељ крајње лоших образовних политика које продубљују подјеле. Због тога је фокус овог извјештаја пракса „двје школе под једним кровом“. Мисија ОЕБС-а ће да настави да указује на друге дискриминаторне политике и праксе у образовном систему објављивањем додатних тематских извјештаја у предстојећем периоду.

Мисија ОЕБС-а даје препоруке да би се одлучније кренуло ка укидању дискриминаторне праксе постојања „двје школе под једним кровом“:

Политички дијалог

- Препознајући политичку природу овог питања, Мисија ОЕБС-а препоручује да се политички лидери ангажују у интензивном дијалогу усмјереном ка проналажењу рјешења, користећи овај извјештај као основ. У идеалном случају, то би укључивало јавно преузимање обавезе да се укине штетна пракса постојања „двје школе под једним кровом“. Од помоћи у остварењу те преузете обавезе била би израда акционог плана са јасним циљевима и роковима.

Административно и правно уједињење

- Административно и правно уједињење школа представља изводљив и прагматичан корак ка укидању сегрегације. Административно и правно уједињене школе штите етничке специфичности, али истовремено и разбијају дискриминаторне баријере, унапређујући управљање финансијским и људским ресурсима.

Већа интеракција међу дјецом

- Вријеме које дјеца проводе дружећи се једни са другима треба да се повећа до максимума, увођењем заједничких ваннаставних активности, заједничких наставних часова, и других мјера. На тај начин ће да се уклоне вјештачке разлике међу дјецом настале у школској средини.

Реформа наставних планова и програма

- Без обзира на одређени напредак остварен одмах након завршетка рата, застарјели наставни планови и програми и наставни материјали, који такође садрже етничке и родне предрасуде и даље остају у употреби, представљајући препреку инклузивности и квалитету образовања. Рад на реформи наставних планова и програма, нарочито кроз спровођење унапријеђеног Заједничког језгра наставних планова и програма БиХ, дефинисаног на ученичким постигнућима, представља кључан корак ка стварању инклузивних школа.

Спровођење одлука суда

- Неспровођење правоснажних судских одлука представља значајан изазов. Међународни и домаћи актери треба више да се залажу за спровођење одлука које се односе на „двје школе под једним кровом“, те треба да предузму кораке да се они, који врше опструкцију спровођења, позову на одговорност.

Одговорност донатора

- Потенцијални донатори треба да избјегавају усмјеравање финансијских средстава и помоћи пројектима, од којих користи има само једна етничка група, или који пружају подршку даљњој подјели ученика. Умјесто тога, треба да активно пружају подршку оним школама и институцијама које, у доброј намјери, спроводе препоруке из овог извјештаја.

ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКИ КАНТОН

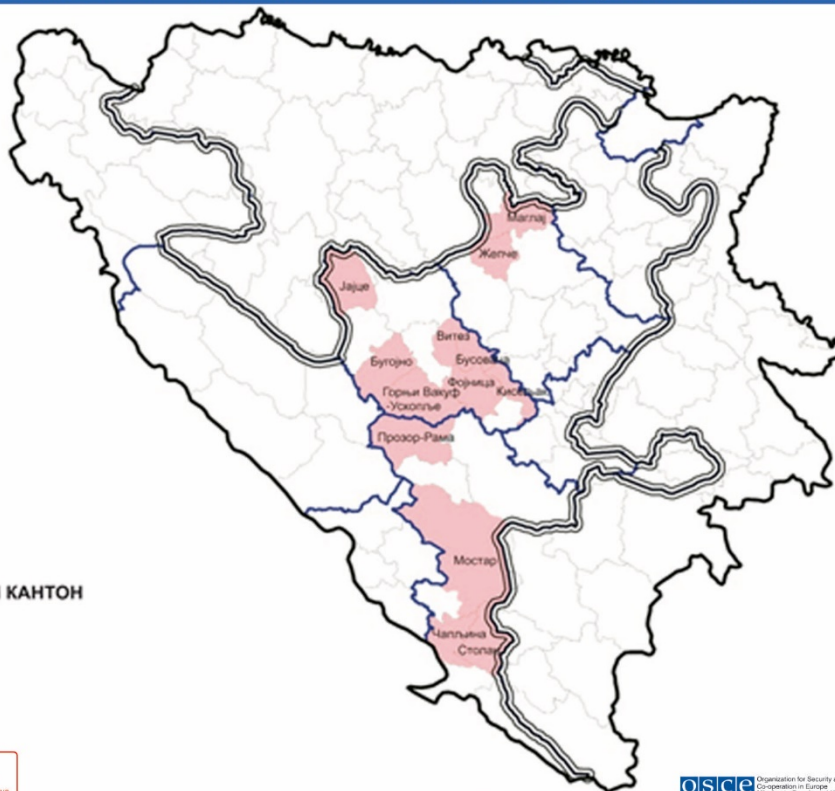
- 1. Маглај
- 2. Жетче

СРЕДЊОБОСАНСКИ КАНТОН

- 3. Бугојно
- 4. Бусовача
- 5. Фојница
- 6. Горњи Вакуф-Ускопље
- 7. Јајце
- 8. Кисељак
- 9. Витез

ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКИ КАНТОН

- 10. Чапљина
- 11. Мостар
- 12. Прозор-Рама
- 13. Столац

Produced by OSCE, SITCEN, Department of HoM from information compiled from various sources. Maps produced for and on behalf of the OSCE are not to be taken as necessarily representing the views of the OSCE on boundaries or political status.

Поглавље 1 – Историјат праксе „двије школе под једним кровом“

„Двије школе под једним кровом“ успостављене су као привремена мјера, којој је циљ био да одговори увредљивим постратном етноцентричном образовном систему и да подстакне повратак избјеглица и расељених лица. Привремена мјера је постала трајна, упркос напорима међународне заједнице да обезбиједи њену транзицију. Остварен је ограничени напредак, између осталог, и путем административног и правног уједињења.

Сукоб у БиХ, који је трајао од 1992. до 1995. године, за посљедицу је имао око 100.000 погинулих² и 2,2 милиона расељених лица.³ Кантони са мјешовитим хрватским и бошњачким становништвом (Зеничко-добојски, Средњобосански и Херцеговачко-неретвански кантон) били су подручја у којима су се одвијале интензивне борбе, због којих је дошло до бројног расељавања лица једне од те двије етничке групе. Након рата, та подручја су остала веома поларизована, што је отежавало процес повратка. Остале су озбиљне препреке, чак и након што су поврат имовине и обнова углавном били завршени⁴, укључујући приступ социјалним услугама и бојазни у вези са безбједносном ситуацијом. Још једна велика препрека процесу одрживог повратка било је питање образовања.⁵

Поред директног утицаја којег један сукоб има на образовање, кроз уништавање школа и отежавање приступа образовању, образовне политике често се користе „да обликују или ојачају подјеле у друштву, нетолеранцију и неравноправност, или да елиминишу могућности за развој грађанства које критички промишља.“⁶ Током сукоба у БиХ, и непосредно након њега, утицај етнонационалистичке политике спустио се до нивоа школа. Било је уобичајено да власти преименују називе школа, да би одале почаст лицима или догађајима из периода сукоба и да се у школама истичу националистичка обиљежја или вјерски симболи. Наставни процес такође се изводио на основу наставних планова и програма, као и уџбеника који су били етнички обојени, укључујући виктимизацију једног конститутивног народа и искључивање, или чак стављање у негативан контекст других конститутивних народа.

Уџбеници историје често су показивали тенденцију да тумаче односе између етничких група у БиХ као непоправљиво конфликтне, и да се фокусирају само на ратове као на

² Процјена МКСЈ-а: Zwierchowski, Jan&Tabeau, Ewa, *The 1992–95 War in Bosnia and Herzegovina: Census-based Multiple System Estimation of Casualties Undercount*, (Рат у БиХ 1992-1995: Систем вишеструке процјене жртава на основу пописа становништва не укључује све жртве), 2010. године.

³ Високи комесар УН-а за избјеглице (UNHCR), *Поднесак високог комесара Уједињених нација за избјеглице за Извјештај Канцеларије високог комесара за људска права – Универзални периодични преглед: Босна и Херцеговина*, март 2014. године.

⁴ *Ревидирана стратегија за спровођење Анекса VII Дејтонског мировног споразума*, 2010. година, стр. 26.

⁵ Torsti, Pilvi, *Segregated Education and Texts: a Challenge to Peace in Bosnia and Herzegovina*, (Сегрегационо образовање и уџбеници: изазов миру у Босни и Херцеговини), *International Journal on World Peace*, 2009. године.

⁶ UNICEF/ICTJ, *Education and Transitional Justice – Opportunities and Challenges for Peacebuilding*, (Образовање и транзициона правда – могућности и изазови изградњи мира), 2015. година, стр. 4.

најкарактеристичније догађаје у региону.⁷ Тај став се, нажалост, није промијенио током времена: иако је потреба за заштитом властитог културног идентитета разумљива и препозната као једно од основних права, у БиХ је политика идентитета постала примарно средство које власти користе да бране своје интересе од других заједница, што за резултат има образовни систем који служи само томе да дијели људе.⁸ Још 2001. године је Организација за економску сарадњу и развој истакла да је образовање у БиХ постало „талац латентног национализма.“⁹

Велики број трауматизованих родитеља повратника одбио је да упише своју дјецу у локалне школе. Они су се, разумљиво, плашили да изложе дјецу непријатељски настројеном школском окружењу, које је креирано супротстављеним наративима о статусу жртве и обезвређивањем њиховог етничког идентитета. Како би се то избјегло, а истовремено обезбиједило да они похађају наставу, родитељи су слали своју дјецу у *ad hoc* формиране школе, често у неадекватним приватним просторијама (кућама, кафићима или ресторанима), или превозили дјецу аутобусима у школе које се налазе у сусједним локалним заједницама, у којима преовладавају припадници њихове етничке групе. На примјер, у Усори код Тешња (Зеничко-добојски кантон), у дворишту локалне школе направљена је „школа у шатору“ за дјецу хрватске националности. У тим *ad hoc* формираним школама, дјеца су стицала образовање у складу са етноцентричним принципима.

У одговору на ту неприхватљиву ситуацију, као и на захтјеве родитеља повратника да се њиховој дјецы омогући да похађају редовне школе у својим локалним заједницама, међународна заједница, укључујући Мисију ОЕБС-а, пружила је подршку проналажењу неколико привремених мјера. Најистакнутија мјера међу њима био је *Привремени споразум о задовољавању посебних потреба и права дјеце повратника из 2002. године* (Привремени споразум), који је за резултат имао упис више од 33.000 дјеце повратника у школе и запошљавање 1.800 наставника повратника у току прве године примјене. Друге привремене мјере односиле су се на уклањање непримјереног садржаја у уџбеницима, те обезбјеђивање адекватних услова за образовање дјеце повратника, што је касније постало пракса успостављања „двје школе под једним кровом“.

Успостављањем „двје школе под једним кровом“ дјеца различите етничке припадности, која су претходно похађала наставу на различитим локацијама, добила су прилику да користе једну школску зграду. То је било привремено рјешење, спроведено у изузетно осјетљивом постратном контексту и сматрано је само првим кораком ка потпуној интеграцији школа. Међутим, потпуну интеграцију тек треба постићи, из разлога наведених у Поглављу 6 овог извјештаја.

---

⁷ Torsti, Pilvi, *Divergent Stories, Converging Attitudes: A Study in the Presence of History, History Textbooks and the Thinking of youth in Post-War Bosnia and Herzegovina*, (Размишљање наратива, приближавање ставова: студија о присуству историје, уџбеника историје и размишљањима омладине у постратној Босни и Херцеговини), 2003. година.

⁸ UNESCO ИЕР, Clare Magill, *Education and Fragility in Bosnia and Herzegovina. Education in Emergencies and Reconstruction* (Образовање и крхкост у Босни и Херцеговини. Образовање у случају ванредног стања и обнове), UNESCO ИЕР, 2010. година.

⁹ Организација за економску сарадњу и развој, Центар за сарадњу са државама нечланицама, *Thematic Review of National Policies for Education – Bosnia and Herzegovina*, (Тематски преглед државних образовних политика – Босна и Херцеговина), 27. септембар 2001. године.

Један позитиван корак напријед, остварен током година на неким локацијама, било је „административно и правно уједињење двију школа под једним кровом“. У пракси то значи да претходно одвојене школе, које се налазе на истој локацији, постају једно правно лице, с једним називом школе, једним буџетом, једним школским одбором, једним директором школе и једним замјеником (обично је једно од тих лица Бошњак, а друго Хрват, који могу да се ротирају на функцији), једним наставничким вијећем, једним савјетом родитеља и једним савјетом ученика, као и истим административним и помоћним особљем. Административно и правно уједињене школе још увијек се суочавају са изазовима, али је овај приступ позитиван и могао би, уз даљњи рад у другим областима, да створи основ за укидање праксе постојања „двје школе под једним кровом“. На примјер, Средња мјешовита школа „Жепче“ формирана је 2004. године, административним и правним уједињењем Средње мјешовите школе и Мјешовите средње школе. Иако се настава још увијек изводи према наставном плану и програму Зеничко-добојског кантона на босанском језику и наставном плану и програму Херцеговачко-неретванског кантона на хрватском језику, та школа има одређен број позитивних карактеристика. Оне укључују неке наставнике који раде у обје школе, заједнички улаз, заједничке стручне и ваннаставне активности, као и заједничку салу за физичко васпитање, библиотеку, школски ресторан и зборницу. Штавише, школе више не раде у различитим смјенама, тиме омогућавајући интеракцију међу дјецом.

Дејтонски мировни споразум и улога међународне заједнице у БиХ

Савремени приступи постконфликтној транзицији препознају да образовање није само једно од основних људских права, него такође и важан аспект помирења и транзицијске правде. Подјеле у образовању унутар БиХ могу дјелимично да буду приписане пропусту Дејтонског мировног споразума да образовању посвети пажњу као конкретној области. образовање се помиње само у члану 1. Анекса VI Дејтонског мировног споразума који се односи на „Основна права и слободе“ и ограничено је на право појединца на образовање. Као резултат тога, постојало је у значајној мјери дискреционо право у односу на аспекте транзиције у образовању, без минималних стандарда или мјера којима би се спријечило да образовање постане средство подјеле.

Штавише, ниједна међународна организација није имала мандат да надгледа реформу образовања у БиХ. Одмах након завршетка сукоба, међународна заједница је за приоритет поставила питања, као што су: безбједност, избори, поврат имовине, добра управа и економски развој, док је „непроблематично“ питање реформе образовања остављено по страни. Мисија ОЕБС-а је, 2002. године, у складу с мандатом који јој је дат Дејтонским мировним споразумом, и уз подршку Сталног савјета ОЕБС-а, почела да координише рад међународне заједнице у сектору образовања. На састанку Савјета за спровођење мира, одржаном у новембру 2002. године, министри образовања су заједнички представили Стратегију реформе образовања БиХ, израђену уз подршку Мисије ОЕБС-а.¹⁰ Стратегија је укључивала и обавезу ентитетских и кантоналних министарстава да „укину сегрегацију и дискриминацију путем образовања“.

---

¹⁰ <https://www.osce.org/bih/58671>.

Пракса „двје школе под једним кровом“ је не само у супротности са принципима Стратегије реформе образовања БиХ, већ и са међународним обавезама које је преузела БиХ и домаћим законодавством у области образовања. Мисија ОЕБС-а и шира међународна заједница досљедно позивају министре образовања Зеничко-добојског кантона, Средњобосанског кантона и Херцеговачко-неретванског кантона да превазиђу ову праксу. Мисија ОЕБС-а, заједно са другим међународним партнерима, предложила је и залаже се за административно и правно уједињење „двје школе под једним кровом“, а директно је помогла такво уједињење школа у Зеничко-добојском кантону,¹¹ као и уједињење Гимназије Мостар. Међутим, укупно гледано, остварен је само минималан успјех.

Иако је међународна заједница критикована због недовољног напретка у вези с питањем „двје школе под једним кровом“, овим извјештајем се јасно назначавало да је одрживи напредак једино могућ тако што ће власти у БиХ препознати проблем и преузети одговорност за даљње кораке.

Поглавље 2 – Тренутно стање и зашто је то проблем

Карактеристике „двје школе под једним кровом“ разликују се од случаја до случаја. Међутим, спроводећи сегрегацију дјеце, све оне учвршћују осјећаје подјеле и идеју вјештачких разлика. У постконфликтној БиХ, тиме се негује неповјерење, отежава помирење и то представља дугорочну пријетњу стабилности и економском напретку. Садашњи систем је такође економски неефикасан, што има утицаја на квалитет наставе.

Карактеристике „двје школе под једним кровом“

Власти у БиХ нису се договориле око дефиниције „двје школе под једним кровом“. Међутим, видљиви показатељи тих школа су зграде, или скуп зграда, у којима се прије рата налазила једна основна или средња школа, али се сада ту налазе двје школе. Дјеца истог узраста, која похађају исте или сличне програме на истој локацији, подијељена су на основу етничке припадности. У неким случајевима, дјеца користе одвојене улазе, или похађају наставу у различитим смјенама, или су једна од других одвојена физичким препрекама, или препрекама друге врсте.

На основу критеријума наведених у Додатку, закључак извјештаја је да постоји 56 школа (на 28 локација), укључујући централне и подручне школе, у којима се јавља пракса „двје школе под једним кровом“ (46 основних школа и 10 средњих школа).

Физичко раздвајање ученика у оваквим школама дешава се у Средњобосанском кантону и Херцеговачко-неретванском кантону. То се дешава:

---

¹¹ Основна школа „Нови Шехер“, Маглај, Основна школа „Вареш“, Вареш, Средња мјешовита школа „Жепче“, Жепче, Основна школа „Кулин бан“, Тешањ.

- путем комплетне подјеле школске зграде и одвојених улаза, као у случају Мјешовите средње школе „Горњи Вакуф“ и Средње школе „Ускопље“ у Горњем Вакуфу-Ускопљу (види Додатак 2.1.8 и 3.1.6);
- путем различитих смјена, као у случају Машинско-саобраћајне средње школе и Средње прометне школе у Мостару (види Додатак 2.1.6 и 3.1.3-3.1.5); и
- кроз постојање различитих зграда у истом школском дворишту, као на примјер, у Витезу, гдје постоји главна зграда, у којој се настава одвија на хрватском језику, и анекс, у коме се настава одвија на босанском језику (види Додатак 2.1.15 и 2.1.17).

У само два случаја заједничке наставне или ваннаставне активности организују се између тих школа (Додатак 3.1.1 и Додатак 2.1.6). Ученици у остала 52 случаја „двју школа под једним кровом“ ангажују се у заједничким активностима само ако их иницира трећа страна, а оне су обично ограниченог трајања.

У неким случајевима, називи школа и школско окружење такође су непримјерени и неусклађени са *Критеријумима за називе и симболе школа и школске манифестације*,¹² што негативно утиче на односе између тих школа, њихових ученика и особља. На примјер, Основна школа „Липањске зоре“ у Вишићима (општина Чапљина) добила је назив по ратној операцији из 1992. године, у којој су снаге Хрватског вијећа обране (ХВО) побједиле снаге Југословенске народне армије (ЈНА). Та школа такође прославља датум те побједи као Дан школе (види Додатак 3.1.2 и 3.1.1).

Пријетње помирењу и будућој стабилности

Без обзира на њихове разлике, све „двје школе под једним кровом“, спроводећи сегрегацију дјецe, учвршћују осјећај подјеле, етничке предрасуде и идеју вјештачких разлика. У постконфликтном контексту БиХ, тиме се отежава помирење, и то изазива изузетну забринутост за будућност државе.

Образовање је основно средство помоћу којег се знање, укључујући сјећања и наслеђе сукоба, преноси између различитих генерација. Уколико се о томе не води рачуна, та сјећања и наслеђе потенцијално могу да „створе услове за вишеструко понављање циклуса мржње и насиља“.¹³ У „двје школе под једним кровом“ дјецу уче, и то не само физичким раздвајањем, да се разликују у односу на своје вршњаке.¹⁴ Таквих предрасуда, усађених у раној доби живота, тешко се ослободити. Као што је уочено у другим државама у којима су ученици раздвајани на основу вјерске припадности, „раздвајањем су наглашене разлике и подстакнута узајамна незаинтересованост и, што је можда још важније, узајамно неповјерење“.¹⁵ Када се свему томе дода оно што дјеца могу да чују или прочитају у медијима, на улици или код куће, јасно је да дјеца не могу да се одупру прихватању идеје о томе да „другима“ не смију да вјерују.

¹² Израдио их је Координациони одбор за праћење спровођења *Привременог споразума* из 2004. године, са циљем омогућавања инклузивног школског окружења у коме су сви радо прихваћени.

¹³ UNICEF/ICTJ, *Education and Transitional Justice – Opportunities and Challenges for Peacebuilding (Образовање и транзициона правда – Прилике и изазови изградњи мира)*, 2015. година, стр. 5.

¹⁴ Torsti, Pilvi, *Segregated Education and Tents: a Challenge to Peace in Bosnia and Herzegovina, (Раздвојено образовање и текстови: изазови миру у Босни и Херцеговини)*, *International Journal on World Peace*, 2009. године.

¹⁵ UNICEF, *The Two Faces of Education in Ethnic Conflict – Towards a Peacebuilding Education for Children (Два лица образовања у етничком сукобу – у сусрет изградњи мира кроз образовање дјецe)*, 2000. године.

Супротно ономе што би образовањем требало да се постигне, а то је „промовисање разумијевања, толеранције и пријатељства међу припадницима свих народа, раса или вјерских група“¹⁶ – у „двјије школе под једним кровом“ дјеца уче да постоји само један исправан став, и то став њихове сопствене етничке групе, те да он искључује све друге ставове, упркос чињеници да су сви грађани исте државе. „Двјије школе под једним кровом“ треба посматрати као директну пријетњу дугорочној стабилности у БиХ.

Утицај на квалитет извођења наставе

Ова пракса такође има негативан утицај на квалитет извођења наставе.¹⁷ Иако се новчана средства троше на одржавање система „двјију школа под једним кровом“, та средства не троше се на унапређење школске инфраструктуре, обуку наставника, набавку бољих наставних средстава или извођење ваннаставних активности. Тиме се погоршавају већ постојеће мањкавости сектора образовања у БиХ. Иако је негативан утицај „двјију школа под једним кровом“ на финансијску одрживост образовног система у БиХ минималан, утицај који такав систем образовања има на ученике је огроман.

БиХ је, током 2016. године, утрошила 4,42% бруто националног дохотка на јавни систем образовања.¹⁸ Већи дио издвојених средстава утрошен је на исплату плата, а ограничена средства утрошена су на унапређење школске инфраструктуре, обуку наставника или набавку наставних средстава и опреме.¹⁹ Квалитет образовања у БиХ није сразмјеран износу утрошених јавних средстава. Иако је у току протекле деценије уочено опадање броја ученика, укупни број наставног особља и даље расте, што отвара низ питања у вези са ефикасношћу утрошка средстава у овој области.²⁰

Неоспорна је чињеница да родитељи желе најбоље могуће образовање за своју дјецу, а исто је тако неоспорно да постојећи систем не пружа такво образовање. На основу једине доступне компаративне процјене, спроведене 2007.²¹ године, и изостанка структурних промјена у погледу квалитета образовања, евидентно је да систем образовања у БиХ производи младе људе који су неспремни за живот у све конкурентнијем и све разноврснијем савременом свијету. Иако је то веома лоше за свако дијете појединачно, када се узму у обзир и други изазови присутни у систему образовања, јасно је да постоје и шире импликације по развој државе у цјелини. Речено једноставним језиком, образовање дјеце у БиХ није задовољавајуће да би државу усмјерило према 21. вијеку. Иако „двјије школе под једним кровом“ чине релативно низак проценат у укупном броју школа, оне веома добро осликавају укупну неефикасност образовања у БиХ.

¹⁶ Члан 26. *Опите декларације о правима човјека*.

¹⁷ Нажалост, у Босни и Херцеговини није спроведен велики број међународних тестирања. Док БиХ чека резултате PISA тестирања, које је спроведено у мају 2018. године, једини други доступан извор информација односи се на резултате TIMSS тестирања (трендови постигнућа ученика из математике и предмета природних наука) из 2007. године, који су указали на лоше познавање математике и природних наука међу тестираним ученицима у БиХ. (Извор: Лејла Драгнић, *Квалитет и трошкови образовања у БиХ, Школегијум*, 2013. година).

¹⁸ Процент такође укључује и јавно високо образовање. Агенција за статистику БиХ, *Бруто домаћи производ према производном, доходном и расходном приступу, 2016*, Сарајево, 2018. године.

¹⁹ USAID/BiH MEASURE-BiH, *Overview of Main Challenges in Primary and Secondary Education in BiH*, (Преглед главних изазова присутних у основном и средњем образовању), 2016. године.

²⁰ СРУ, *Анализа кључних фактора и препоруке за повећање ефикасности основног образовања у БиХ*, 2013. године.

²¹ TIMSS (Трендови постигнућа ученика из математике и предмета природних наука), 2007. године.

Поглавље 3 - Трендови

Стање се не поправља. Напротив, постоје покушаји оснивања нових школа овог типа, супротно жељама ученика. Нове једнонационалне школе основане су у подручјима са мјешовитим саставом становништва, а нека дјеца превозе се до школа у подручјима у којима представљају етничку већину. Ове мјере неће помоћи ни процесу помирења, нити процесу припреме младих људи за остварење успјеха у 21. вијеку.

Упркос настојањима међународне заједнице, пракса „двју школа под једним кровом“ прерасла је из привремене мјере у трајан модел рада, а у неким подручјима уочена су и додатна погоршања.

Недавно је дошло до покушаја оснивања нове „двју школе под једним кровом“ у Јајцу (Средњобосански кантон). Двју средње школе у Јајцу изводе наставу по наставном плану и програму на хрватском језику. Наводно реагујући на дискриминацију дјеце бошњачке националности у средњим школама у Јајцу, у јулу 2016. године, Скупштина Средњобосанског кантона донијела је одлуку о оснивању још једне средње школе. Та школа изводила би наставу у складу са наставним планом и програмом Средњобосанског кантона на босанском језику, а школске просторије би дијелила са постојећим средњим школама. То би довело до раздвајања дјеце различитих националности, те оснивања прве нове школе ове врсте од 2002. године. Група ученика бошњачке и хрватске националности показала је храброст и успротивила се, те јавно осудила одлуку, одбацујући ставове политичара и тражећи право на наставак заједничког образовања. Међународна заједница подржала је њихов став. Упорност ученика и морални ауторитет који су показали привукао је пажњу медија, и довео до одустајања надлежних власти од првобитне намене. У овом тренутку, то питање више није предмет разматрања, иако је, формално говорећи, одлука Скупштине Кантона још увијек на снази.

Даље подјеле ученика видљиве су и у изградњи нових школских зграда, што води оснивању једнонационалних школа и потпуном раздвајању ученика према етничкој припадности. Након административног уједињења „двју школе под једним кровом“ у Тешњу, 2009. године, престало се са извођењем наставе на два наставна плана и програма, због оснивања нове школе у сусједној Усори, у којој се настава изводи искључиво на наставном плану и програму на хрватском језику. Захваљујући финансијској подршци страних донатора, створена је могућност за оснивање ове школе и превоз дјеце из реда хрватског народа аутобусима из Тешња, што значи да је у овом случају, административно уједињена школа постала једнонационална школа.

Може се очекивати да ће, до сада заједничка физкултурна сала у Кисељаку, постати једнонационална након изградње нове сале у 2019. години, намијењене искључиво ученицима из реда бошњачког народа. Административно и правно уједињена школа у Новом Шехеру (Маглај) могла би да постане једнонационална изградњом нове школе у

оближњој општини Жепче, и овог пута финансираном средствима страних донатора. Слично томе, због проширења и радова на осавременавању дијелова „двју школа под једним кровом“ које користе припадници само једног народа, додатно се продубљују већ присутне подјеле. Примјер такве праксе забиљежен је у Витезу 2014. године, када је дошло до реновирања додатног објекта уз главну школску зграду, захваљујући финансијској подршци страног донатора (Додатак 2.1.17). Иако је намјера да се ученицима пружи бољи услови кроз изградњу нових или санацију постојећих објеката позитивна, ограничавање таквог приступа бољим условима на припаднике само једног народа, негативна је појава која води подјелама.

Стварање једнонационалних школа у вишенационалним срединама није рјешење. Заправо, таква пракса представља корак уназад, који води даљњем раздвајању дјеце на основу њихове припадности одређеном народу. Изградња нових једнонационалних школа или школских објеката за ученике „двју школа под једним кровом“, само додатно продубљује проблем раздвајања и образовања којим се уважавају ставови само једне групе. Превоз дјеце једне националне групе у другу школу унутар или ван заједнице у којој живе, такође додатно појачава поимање свијета у којем смо „ми“ насупрот „њих“.

Поглавље 4 – Зашто ова пракса представља дискриминацију/сегрегацију

Постојање „двју школа под једним кровом“ представља кршење међународних конвенција, као и домаћих прописа. У школама ове врсте, ученици имају могућност да похађају наставу у једној од двије школе, али пракса показује да они, заправо похађају ону школу у којој доминира њихов конститутивни народ, јер је школско окружење, укључујући наставни план и програм, наклоњено само једној етничкој групи. Из тог разлога, постојање оваквих школа може да се сматра примјером сегрегације, јер сегрегација означава чин подјеле ученика на основу различитих критеријума, супротно основним принципима људских права и слобода, те процесу помирења.

Међународни правни оквир

Пракса постојања „двју школа под једним кровом“ јасан је примјер дискриминације, и кршења међународних конвенција о заштити људских права које је БиХ ратификовала, како слиједи:

- **Општа декларација о људским правима** наводи да свако има право на образовање. Поред тога, у њој се наводи: „Образовање треба да буде усмјерено на пуни развој људске личности и на учвршћивање поштовања људских права и основних слобода. Оно треба да унапређује разумијевање, толеранцију и пријатељство међу свим народима, расним и вјерским групама, и треба да унапређује дјелатност Уједињених нација на одржавању мира.“

- **Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима** препознаје право на образовање, и у њему се наводи: „Образовање треба да има за циљ пун развој људске личности и достојанства и да појача поштовање права човјека и основних слобода. (...) образовање треба да омогући сваком лицу да игра корисну улогу у слободном друштву, да потпомаже разумијевање, толеранцију и пријатељство између свих народа и свих расних, етничких или вјерских група (...)“. Поред тога, пактом се позивају државе чланице: „да гарантују да ће сва права која су у њему формулисана бити остваривана, без икакве дискриминације засноване на раси, боји коже, полу, језику, политичком или каквом другом мишљењу, националном или социјалном поријеклу, имовинском стању, статусу по рођењу или каквој другој околности“.
- **Конвенција о правима дјетета** препознаје право сваког дјетета на образовање, те се у њој наводи како образовање, између осталог, мора да буде усмјерено на: „(б) развој поштовања људских права и основних слобода (...); (в) развој поштовања родитеља дјетета, његовог или њеног сопственог културног идентитета, језика и вриједности, националних вриједности државе у којој дијете живи, државе одакле он или она потиче, те цивилизација другачијих од његове или њене; (г) припрему дјетета на одговоран живот у слободном друштву, у духу разумијевања, мира, толеранције, равноправности полова, пријатељства међу свим народима, етничким, националним и вјерским групама и лицима старосједилачког статуса“.
- **Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације** обавезује државе потписнице: „(...) на забрану и елиминацију расне дискриминације у свим њеним облицима и гарантовање права сваког, без обзира на расу, боју коже или национално и етничко поријекло, затим, на равноправност пред законом (...)“. Конвенцијом се такође осуђује расна сегрегација и апартхејд и позивају државе потписнице да „спријече, забране и искоријене сваку праксу ове природе на територијама под њиховом надлежношћу“, те да „не дозволе јавним властима или јавним институцијама, било на државном или локалном нивоу, да промовишу или подстичу расну дискриминацију“. Осим тога, конвенцијом се позивају државе потписнице да: „(...) усвоје тренутне и ефективне мјере, посебно у области наставног процеса, образовања, културе и информисања, са циљем борбе против предрасуда које воде ка расној дискриминацији, те са циљем промовисања разумијевања, толеранције и пријатељства међу народима и расним или етничким групама“.
- **Конвенција против дискриминације у образовању** потврђује обавезе описане у Општој декларацији о људским правима, посебно у погледу образовања, те даље обавезује стране потписнице да: „(...) укину сваку законску одредбу и сваку административну инструкцију, те да обуставе сваку административну праксу која подразумева дискриминацију у образовању“.

- **Европска конвенција о људским правима** и њени протоколи, који се директно примјењују у БиХ и имају превласт над домаћим законима, прописује да „ниједном лицу не смије да буде ускраћено право на образовање“ и уводи општу забрану дискриминације „по било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, језик, вјера, политичко или неко друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовинско стање, те статус по рођењу, или неки други статус“.

Укратко, остварење било којег људског права, укључујући ту и право на образовање, мора да буде усклађено са основним принципима равноправности и недискриминације. Као што је описано у наставку текста, низ међународних тијела закључио је да „двје школе под једним кровом“ не задовољавају тај услов.

Када је у питању пракса „двје школе под једним кровом“ сваки ученик, било које припадности, може законито да се упише у било коју од двје школе. У стварности постоје многобројне препреке које стоје пред ученицима који би жељели да похађају школу која не одражава њихов национални идентитет, укључујући ту наставне часове вјеронауке, симболе и називе школа, наставне планове и програме, те укупне ставове који превладавају у тим срединама. То доводи до *de facto* сегрегације дјеце исте старосне доби, која припадају различитим конститутивним народима, и њиховог школовања у једнонационалним учионицама, у истој школској згради.

Међународна тијела упорно су позивала власти у БиХ да прекину са праксом дискриминације и сегрегације у образовању, укључујући ту и праксу „двје школе под једним кровом“.

- **Комисија УН-а за елиминацију расне дискриминације** је, 2015. године, изјавила сљедеће: „(...) и даље изражавамо забринутост због значајне националне сегрегације унутар система образовања у појединим државама потписницама конвенције, као што је пракса „двје школе под једним кровом“, и поновно истичемо своју забринутост због чињенице да сегрегација у образовању на територији држава потписница Конвенције продубљује раздвојеност, неповјерење и страх од „других“ (...).“²²
- **Специјална извјеститељка УН-а за људска права** у области културних права је, 2014. године, истакла сљедеће: „(...) Превелик нагласак на културолошким разликама, укључујући ту и разлике у погледу језика, користи се да би се оправдала пракса којом се спроводи сегрегација ученика на основу њихове припадности одређеном народу. Специјална извјеститељица наглашава да се, у овом случају, ради о веома погрешном тумачењу културних права, што никако не смије да служи као изговор за спровођење политике сегрегације.“²³

²² Комисија УН-а за елиминацију расне дискриминације, *Concluding Observations on the Ninth to Eleventh Periodic Reports of Bosnia and Herzegovina (Закључна разматрања о деветом и једанаестом периодичном извјештају о Босни и Херцеговини)*, 12. јуни 2015. године.

²³ Генерална скупштина УН-а: Савјет УН-а за људска права, 3. март 2014. године.

- **Комисија УН-а за права дјетета** је, 2012. године, истакла: "(...) Дискриминација у области образовања и даље је распрострањена појава, која обухваћа наставак постојања „двју школа под једним кровом“, као и примјену политике рада једнонационалних школа на територији државе потписнице конвенције, гдје се на наставним часовима ученици раздвајају на основу њихове националне припадности, што доводи до појаве да дјеца похађају само оне школе намијењене припадницима њиховог народа. У складу са чланом 2. Конвенције, Комисија позива државу потписницу: [...] (б) да одмах укине праксу сегрегације дјецe у школама на основу њихове националне припадности престанком примјене модела „двју школа под једним кровом“ и једнонационалних школа, те да, чинећи то, пружи адекватну подршку и одговарајућу обуку за особље, у циљу остварења националне разноликости и интеграције у школама."²⁴
- **Савјет Европе** у својим постприступним захтјевима, од БиХ тражи да "задржи постојећи ток реформи и настави са реформама у области образовања, те да елиминише све облике сегрегације и дискриминације на основу националног поријекла."²⁵ **Парламентарна скупштина Савјета Европе** је, 2018. године, позвала БиХ да „хитно предузме све потребне мјере у циљу спровођења своје обавезе да елиминише сегрегацију и асимилацију у образовању."²⁶
- **Европски парламент** у више наврата је изразио забринутост због дискриминације и сегрегације у образовању, те је, у том смислу, 2017. године, изјавио да: "(...) позива на хитно усвајање конкретних мјера којима се унапређује ефикасност у систему образовања и укида пракса сегрегације, уз истовремене гаранције остварења права на једнаке прилике у образовању на свим службеним језицима у употреби у БиХ; (...) те изражава жаљење због спорог напретка у рјешавању проблема „двју школа под једним кровом“, једнонационалних школа и осталих облика сегрегације и дискриминације у школама."²⁷
- **Управни одбор Савјета за имплементацију мира** је, у августу 2017. године, позвао БиХ да "пронађе трајна рјешења за превазилажење проблема дискриминаторне праксе у образовању, какво може да се види у „двју школе под једним кровом“."²⁸ Управни одбор Савјета за имплементацију мира такође је у више наврата истицао важност престанка политизације, дискриминације и сегрегације, те остварења инклузивног образовања, у интересу промовисања помирења, одрживог мира и економског развоја."²⁹

²⁴ Комисија УН-а о правима дјетета, *Concluding Observations: Bosnia and Herzegovina (Закључна разматрања: Босна и Херцеговина)*, 5. октобар 2012. године.

²⁵ Парламентарна скупштина Савјета Европе: Комисија за политичка питања, *Апликација Босне и Херцеговине за чланство у Савјету Европе*, 5. децембар 2001. године.

²⁶ Парламентарна скупштина Савјета Европе, *Испуњење обавеза Босне и Херцеговине*, 24. јануар 2018. године.

²⁷ Европски парламент, *Резолуција о Извјештају Комисије о Босни и Херцеговини за 2016. годину*, 15. фебруар 2017. године.

²⁸ Коминике Управног одбора Савјета за имплементацију мира, 12. август 2017. године.

²⁹ Коминике Управног одбора Савјета за имплементацију мира, децембар 2015, август 2016. и децембар 2016. године.

Прописи у БиХ

Пракса „двје школе под једним кровом“ такође крши прописе у БиХ. Постоје изричите законске одредбе, како на нивоу државе, тако и на нижим нивоима, којима се забрањује дискриминација и сегрегација као облик дискриминације.

- **Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ**, у члану 3. прописује да су општи циљеви образовања: „(...) в) промоција поштовања људских права и основних слобода, и припрема сваког лица за живот у друштву које поштује принципе демократије и владавине закона; г) развијање свијести о припадности држави Босни и Херцеговини, сопственом културном идентитету, језику и традицији, (...) упознавајући и уважавајући друге и другачије, поштујући различитости и његујући међусобно разумијевање, толеранцију и солидарност међу свим људима, народима и заједницама у Босни и Херцеговини и свијету“. Законом се такође прописује да „свако дијете има једнако право приступа и једнаке могућности учешћа у одговарајућем образовању, без дискриминације на било којој основи”.³⁰
- **Закон о забрани дискриминације у БиХ**, у члану 2, јасно дефинише дискриминацију: „Дискриминацијом ће се, у смислу овог Закона, сматрати свако различито поступање, укључујући свако искључивање, ограничавање или давање предности, засновано на стварним или претпостављеним основама према било којем лицу или групи лица и онима који су са њима у родбинској или другој вези на основу њихове расе, боје коже, језика, вјере, етничке припадности, инвалидитета, старосне доби, националног или социјалног поријекла, везе са националном мањином, политичког или другог увјерења, имовинског стања, чланства у синдикату или другом удружењу, образовања, друштвеног положаја и пола, сексуалне оријентације, родног идентитета, полних карактеристика, као и свака друга околност која има за сврху или посљедицу да било којем лицу онемогући или угрожава признавање, уживање или остваривање на равноправној основи, права и слобода у свим областима живота.”

Истим Законом, у члану 4, прописани су различити облици дискриминације, укључујући ту и сегрегацију. Сегрегација је дефинисана као „дјело којим (физичко или правно) лице одваја друга лица на основу једне од набројаних основа из члана 2. овог Закона.”

---

³⁰ Чланови 3. и 4. *Оквирног закона о основном и средњем образовању у БиХ* („Службени гласник БиХ“, број: 18/03).

Поглавље 5 – Пресуде судова у БиХ

Врховни суд ФБиХ поступао је у два предмета у вези са дискриминацијом. У Мостару је пракса „двје школе под једним кровом“ оцијењена као дискриминацијска. У Травнику, суд је оцијенио да тужилац није доказао као вјероватну чињеницу да су дјеца била физички раздвојена на основу њихове националне припадности, те да није предочио dostatне доказе о дискриминацијском поступању. Оно што је важно истаћи када је у питању случај из Травника јесте судска одлука у којој се наводи да тужилац није учинио *prima facie* случај или учинио вјероватним да је дискриминација постојала, што није исто што и закључак да није било дискриминације.

Удружење за пружање правне помоћи *Ваша права БиХ*, покренуло је тужбе 2011. године пред општинским судовима у Мостару и Травнику, тврдећи да је дошло до дискриминације и сегрегације на основу етничке припадности постојањем праксе „двје школе под једним кровом“.

Удружење *Ваша права БиХ* прво је покренуло тужбу пред Општинским судом у Мостару у вези са основним школама у Стоцу и Чапљини. Општински суд у Мостару пресудио је да организовање наставе у јавним школама на основу етничке подјеле и примјењивање наставних планова и програма заснованих на етничким принципима представља дискриминаторно поступање оптужених (Министарство образовања, науке, културе и спорта Херцеговачко-неретванског кантона, Основна школа Столац и Основна школа Чапљина). У жалбеном поступку, у јуну 2013. године, Кантонални суд у Мостару поништио је првостепену пресуду и одбацио предмет као неблаговремен. Врховни суд ФБиХ, у августу 2014. године, у правоснажној обавезујућој пресуди донесеној у жалбеном поступку, преиначио је пресуду Кантоналног суда и утврдио да су оптужени починили дискриминацију на основу етничке припадности. Нажалост, одлука Врховног суда ФБиХ није спроведена, те нису предузете никакве правне радње у циљу њеног спровођења.

Осим тога, покренут је и поступак пред Општинским судом у Травнику, који се односио на праксу „двје школе под једним кровом“ на цјелокупној територији Средњобосанског кантона (СБК). Тужена страна у том поступку било је Министарство образовања, науке, културе и спорта СБК. Општински суд у Травнику одбацио је тврдње о дискриминацији као неосноване, што је, у децембру 2015. године, потврђено у пресуди Кантоналног суда у Новом Травнику. Врховни суд ФБиХ је, у октобру 2017. године, потврдио правне аргументе судова на нижем нивоу.

У свом образложењу, Врховни суд ФБиХ објаснио је разлику између два предмета, проистеклу из чињенице да се предмет из Мостара односио на конкретне школе, као и на Министарство образовања, науке, културе и спорта тог кантона, док се предмет из Травника односио само на Министарство образовања, науке, културе и спорта СБК, без навођења конкретних школа. Осим тога, Врховни суд ФБиХ образложио је да Удружење *Ваша права БиХ* није очигледно (*prima facie*) доказало да је у СБК извршена

дискриминација у облику сегрегације, док је у Мостару доказано да је до дискриминације дошло у двије споменуте школе.

Одлука Врховног суда ФБиХ у предмету из Травника отвара неколико питања:

- У циљу јачања позиције тужиоца, другим ријечима, наводне жртве, у Закону о забрани дискриминације предвиђа се могућност интервенције треће стране на страни тужиоца. Међутим, у предмету који се односи на СБК, члановима савјета родитеља ученика основних и средњих школа из кантона било је дозвољено да интервенишу на страни оптуженог. Тужилац се успротивио таквој одлуци, али је суд занемарио приговоре и поступио у супротности са одредбама Закона о забрани дискриминације.
- Упркос низу доказа које је предочио тужилац, укључујући ту и бројне извјештаје међународних организација којима се оштро осуђује пракса „двје школе под једним кровом“ која је означена као примјер сегрегације, Врховни суд ФБиХ закључио је да тужилац није задовољио захтјеве *prima facie* случаја, чиме би терет доказивања био пребачен на оптуженог.
- Чињеница да је суд прихватио образложење туженог да је право на образовање на матерњем језику у складу са Конвенцијом о правима дјетета отвара озбиљна питања, с обзиром на то да је комисија за спровођење ове конвенције директно осудила дискриминаторну праксу „двје школе под једним кровом“. Осим тога, Конвенција о правима дјетета не прописује опште право да се настава изводи на нечијем матерњем језику.
- Правно упориште за постојање два наставна плана и програма и право родитеља да изабере школу/наставни план и програм за своју дјецу, Општински суд у Травнику налази у Конвенцији против дискриминације у образовању, и то наводи у образложењу пресуде. Овакво образложење је забрињавајуће, јер уживање права мора да буде уравнотежено, како се не би кршила права других.
- Другим ријечима, у контексту БиХ са њена три конститутивна народа и паритетом у смислу три језика, правилна примјена Конвенције против дискриминације у образовању имплицира да конститутивни народи имају право да говоре и користе свој матерњи језик током читавог наставног процеса, и истовремено имају право на изучавање матерњег језика као наставног предмета у јавним школама. Одговорне власти обавезне су да обезбиједу уравнотежено уживање ових права. Таква уравнотежена примјена не подразумијева организацију читавог наставног процеса на само једном од службених језика. Због тога, овај аргуменат не оправдава постојање праксе „двје школе под једним кровом“.

Поглавље 6 – Препреке у рјешавању проблема

Проблем постојања праксе „двије школе под једним кровом“ изузетно је тешко рјешив. Судске одлуке се не спроводе и не изричу се санкције за неспровођење тих одлука. Кантоналне власти не предузимају ништа да ријеше ово питање. Постоји врло мало мотивације и политичке воље да се пронађе рјешење.

Непостојање политичке воље и непоштовање владавине права

У складу са Дејтонским мировним споразумом и Уставом БиХ, образовни систем БиХ крајње је фрагментован, с 13 министарстава с надлежностима у образовању на државном, ентитетском и кантоналном нивоу, те Одјељењем за образовање Брчко дистрикта БиХ. Не постоји министарство за образовање на државном нивоу. Умјесто тога, Министарство цивилних послова БиХ има прилично слабу улогу координатора у области образовања. На нивоу ФБиХ постоји Министарство образовања, али са искључивом улогом координатора рада кантоналних министарстава образовања, те нема никаква извршна или надзорна овлашћења. Као таква, стварна овлашћења у области образовања су у рукама кантона, који имају законску обавезу да укину дискриминирајуће праксе у образовању, као што су „двије школе под једним кровом“. Кантони су одговорни за спровођење судских одлука, као што је случај Основне школе Столац и Основне школе Чапљина, поменут у горњем дијелу текста. Нажалост, одлуке суда се не спроводе, а изрицање санкција за неспровођење одлука суда је на изузетно ниском нивоу.

Питање проналажења рјешења за „двије школе под једним кровом“ очито је крајње исполитизовано. Као што је већ поменуто, током и непосредно након окончања сукоба, политички лидери у БиХ користили су питање идентитета као средство утицаја и прикупљања политичких поена. Оваква пракса наставља се и данас, и представља дио шире етнонационалистичке политике подјела у БиХ. Нажалост, образовни систем је административно подручје у којем се оваква политика најјаче манифестује. Ништа не стимулише водеће политичаре да промијене своје стратегије, јер би њихови бирачи компромис схватили као знак слабљења заштите интереса и идентитета конститутивних народа. У периоду непосредно након окончања рата, било је разумљиво да родитељи желе да заштите своју дјецу од излагања неприхватљивој школској средини. Али, 23 године након тога, такве бриге су далеко мање засноване на чињеницама. Константно одржавање таквих страхова више је одраз успјеха политичких стратегија, поменутих у горњем дијелу текста, него што представља објективну процјену средине у којој се изводи настава.

Школски систем у цјелини такође је изузетно исполитизован. Образовни сектор један је од највећих послодаваца у држави,³¹ те политичка контрола над запошљавањем у школама обезбјеђује значајну социјалноекономску и политичку предност у локалним заједницама. Директори школа у БиХ постављају се по политичкој линији и, како је

³¹ Према посљедњим информацијама које је доставила Агенција за статистику БиХ, број лица запослених у образовном сектору у 2018. години у држави износи 66.099, што је више него у сектору јавног здравства, са 52.462 запосленика. Ово је највеће подручје јавне управе у држави. http://www.bhas.ba/saopstenja/2018/LAB_02_2018_03_0_BS.pdf.

видљиво након одржавања избора, долази до великих кадровских промјена када се десе смјене политичких снага. У том смислу, вриједи напоменути и чињеницу да се број наставника повећава, док је број ученика у опадању.³² Јасна веза политике и запошљавања у школама може да буде још један разлог зашто се власти нерадо баве рјешавањем праксе „двје школе под једним кровом“.

Питање употребе језика

Један од главних аргумената политике заштите идентитета којим се политичари у БиХ користе како би одржали *status quo*, и нешто у што су родитељи почели да вјерују, јесте да би могуће рјешавање овог проблема „могло да доведе до слабљења етнонационалног идентитета“.³³ Језик је изузетно важна компонента ове стратегије, коју политички лидери изједначавају са идентитетом и тврде да свака етничка група има право на наставу на сопственом језику јер, у противном, могу да изгубе тај идентитет.

Како је раније истакнуто, овакву тврдњу не подржавају ни закони у БиХ, нити међународни закони. Сваки од конститутивних народа има право да користи свој језик и да га назове именом којим жели.³⁴ Међутим, конститутивни народи немају право, према Дејтонском мировном споразуму, или било којем другом документу, на читав наставни процес искључиво на једном од три службена језика. Специјална извјеститељка УН-а у области културних права навела је како је погрешно тумачити културна права конститутивних народа на начин да се пренаглашавају лингвистичке разлике, с циљем наметања сегрегације међу ученицима на основу њихове етнонационалне припадности.³⁵

Поред тога, пресудом Уставног суда ФБиХ из 2004. године каже се да „свако правно рјешење, на примјер, рјешење које би омогућило наставу искључиво на хрватском, или босанском, или српском језику, представља кршење уставног принципа равноправности свих службених језика у ФБиХ, те да би довело до кршења виталног националног интереса других конститутивних народа, на примјер, народа чији језик не би био дозвољен у наставном процесу у школи“.³⁶

Тиме, настава искључиво на једном од три службена језика у БиХ није разумно, нити ваљано оправдање постојања праксе „двје школе под једним кровом“ или сегрегације дјеце.

---

³² Број ученика у основним школама у периоду између 2006/2007. и 2017/2018. школске године смањен је за 23,03%, док је број ученика у средњим школама у истом периоду опао за 22,51%. У исто вријеме, број наставника у основним школама у истом том периоду повећан је за 6,32%, док је број наставника у средњим школама у истом периоду повећан за 10,52%. Извор: Агенција за статистику БиХ, *Образовна статистика, број: 1*, Сарајево, 23. јули 2008. године; Прво издање, *Демографија и друштвена статистика, Образовна статистика, Основно образовање у школској 2017/2018. години, број: 1*, Сарајево, 30. април 2018. године; Прво издање, *Демографија и друштвена статистика, Образовна статистика, Средњошколско образовање у школској 2017/2018. години, број: 1*, Сарајево, 30. април 2018. године.

³³ Азра Хромаџић, *Citizens of an Empty Nation, Youth and State-Making in Postwar Bosnia and Herzegovina* (Грађани празне нације: омладина и грађење државе у постратној Босни и Херцеговини), стр. 36

³⁴ Уставни суд БиХ, У 7/15, мај 2016. године.

³⁵ А/НRC/25/49/Add.1, Генерална скупштина Уједињених нација: Савјет УН-а за људска права, 3. март 2014. године.

³⁶ Уставни суд ФБиХ, новембар 2004. године.

Поглавље 7 – Пут ка рјешавању проблема

Постоје конкретне мјере које могу да буду предузете, да би се укинула пракса „двје школе под једним кровом“ у БиХ. На овом путу, поштовање принципа и законских обавеза, које произилазе из пресуде Уставног суда ФБиХ из 2004. године, може да помогне у успостављању инклузивног и недискриминаторног наставног процеса.

Како је истакнуто у претходном поглављу, постоје многе препреке укидању праксе „двје школе под једним кровом“, у које спадају и политичке опструкције и страх који се односи на очување националног идентитета. Зато је потребно заузети више приступа истовремено и паралелно, да би се ријешио овај проблем.

На БиХ властима остаје да прецизно утврде на који начин ће да окончају праксу „двје школе под једним кровом“, али то морају да ураде по хитном поступку. Мисија ОЕБС-а спремна је да подржи власти БиХ у концепирању тог пута ка рјешавању проблема и спровођењу договорених мјера.

Алтернатива пракси „двје школе под једним кровом“ јесу инклузивне школе, у којима ће ученици да похађају заједно што више наставних часова. Језичке и културне различитости ће се поштовати кроз похађање одвојене наставе за језик и вјеронауку, а ученици ће да уче према наставним плановима који промовишу толеранцију и критичко мишљење, и који ученицима нуде вишеструке перспективе. У погледу одлучног дјеловања у правцу успостављања инклузивних школа, Мисија ОЕБС-а препоручује сљедеће кораке:

1. Политички дијалог
2. Административно и правно уједињење школа
3. Повећање интеракције међу ученицима
4. Реформу наставних планова и програма
5. Спровођење судских одлука
6. Одговорност донатора

Ови кораци не морају нужно да буду предузети датим редослиједом, и одговорне власти могу да их предузимају истовремено. Посматрани заједно, ови кораци представљају холистичко рјешење проблема „двје школе под једним кровом“. Неке од ових препорука могу да у ширем смислу имају позитиван утицај на образовање у држави.

1. Политички дијалог

Познавајући политичку природу овог проблема, Мисија ОЕБС-а препоручује да се политички лидери укључе у интензивнији дијалог са циљем изналажења рјешења, користећи овај извјештај као полазиште за будуће разговоре. Идеално, то би подразумевало и јавно обећање, односно, јавно преузимање обавезе да ће се окончати дискриминацијска пракса „двје школе под једним кровом“. Израда акционог плана, са јасним циљевима и роковима свакако би помогла испуњавању ове обавезе. Мисија ОЕБС-а спремна је да пружи подршку овом процесу и да га олакша кроз обезбјеђење стручне помоћи. Учешће великог броја актера из различитих сфера било би од велике користи за овај процес и његов исход.

2. Административно и правно уједињење

Мисија ОЕБС-а је утврдила да је административно и правно уједињење оваквих школа изводљив и прагматичан корак који води укидању сегрегације. Административно и правно уједињене школе штите етничке специфичности, али истовремено и разбијају дискриминаторне баријере. Оваквом промјеном, дјеца ће имати много више прилика за интеракцију, тиме доводећи у питање наратив који се заснива на термину „ми“ и „они“. Поред тога, административно и правно уједињене школе би такође омогућиле ефективније коришћење људских и финансијских ресурса, те би уштеђени новац могао да буде преусмјерен на бољи квалитет наставе, материјала и објеката.

Мисија ОЕБС-а, зато, препоручује сљедеће:

- Регистрација школа као једног правног лица са једним називом, који може бити и број (у Брчком, на примјер, школе су означене само бројевима);
- Именовање једног директора школе и замјеника (обично из различитих конститутивних народа, који могу да се ротирају);
- Именовање једног мултиетничког школског одбора;
- Успостављање заједничког административног и помоћног особља, као што су секретари/це и особље за одржавање чистоће;
- Успостављање заједничких савјета родитеља и савјета ученика;
- Израда заједничког буџета; и
- Заједничко планирање активности за нову школску годину, што укључује директора, замјеника директора и наставнике.

3. Повећање интеракције међу дјецом

Поред административног и правног уједињења школа, Мисија ОЕБС-а препоручује и максимално повећање интеракције међу дјецом, кроз:

- За министарства образовања:
  - i. пружање видљиве и конкретне подршке заједничким ваннаставним активностима издавањем званичне инструкције о обавезном издвајању времена у оквиру годишњег школског плана и довољне количине средстава, праћење напретка школе и промоцију позитивних примјера;
  - ii. подстицање, одобравање, олакшавање и промовисање увођења заједничког похађања наставе.

- За школе - да саме организују заједничке ваннаставне активности, умјесто ослањања на треће стране, као што су организације цивилног друштва:
  - i. одржавање неосјетљивих активности, попут спортских такмичења, умјетности, драмских секција, екскурзија, активности након наставе; и
  - ii. осмишљавање конкретних активности којима се његује култура, гдје сви ученици заједно имају прилику да науче, разумију и поштују различите културе и религије.

- За школе – да уведе заједничку наставу за одређене предмете и интердисциплинарне годишње пројекте:³⁷
  - i. одређивање прикладних предмета и пројеката (страни језици, умјетност, информатика, математика, итд.) заједно са наставницима, ученицима и савјетом родитеља;
  - ii. прилагођавање наставних планова и програма и наставног материјала;
  - iii. координисан временски распоред и планирање лекција; и
  - iv. стручно усавршавање наставника о вођењу заједничке наставе и пројеката.

Препоруке наведене у горњем дијелу текста захтијевају да:

- i. ученици имају кључну улогу у осмишљавању, разради и спровођењу ових активности; и
- ii. руководство школе јавно промовише и подржава истинске вриједности које сви ученици и сви наставници морају да поштују, а у које спадају различитости и достојанствен третман за све.

4. Реформа наставних планова и програма

Неки позитивни кораци предузети су још у периоду непосредно након завршетка рата. Међутим, и даље се настава изводи према застарјелим наставним плановима и програмима и наставним материјалима који одражавају етничке предрасуде, а што омета инклузивност и негативно утиче на квалитет образовања. У данашњим учионицама ученицима се отежава постизање успјеха, потискује осјећај поштовања различитости, те не омогућава иновативност и сарадња међу будућим нараштајима грађана и лидера. Реформа наставних планова и програма кључни је корак ка рјешавању ових недостатака.

Свеобухватно увођење унапријеђеног Заједничког језгра наставних планова и програма БиХ дефинисаног на исходима учења (Заједничко језгро),³⁸ те израда нових уџбеника и боља едукација наставника током студирања и запослења, заједно представљају огроман корак ка побољшању образовног система у БиХ. Овакво унапријеђено Заједничко језгро мијења парадигму у образовању, јер омогућава прелазак са пуког меморисања чињеница

³⁷ Примјер такве праксе је предавање предмета информатике ученицима првих разреда Гимназије Мостар, на основу прилагођеног наставног плана и програма (види Додатак 3.2.1) или заједничка настава за физичко васпитање у Чапљини (види Додатак 3.1.1).

³⁸ Заједничко језгро наставних планова и програма БиХ договорено је и креирано 2003. године, са циљем промовисања припадности БиХ, висококвалитетног образовања, усклађивања наставних планова и програма и мобилности ученика унутар читаве БиХ. Садржи списак заједничких наставних тема и уграђено је у све наставне планове и програме у употреби у БиХ. Агенција за предшколско, основно и средње образовање БиХ, уз подршку Мисије ОЕБС-а и других међународних партнера, унаприједила је Заједничко језгро увођењем концепта дефинисаног на исходима учења.

на развој способности потребних за живот у 21. вијеку. Мисија ОЕБС-а и њени међународни партнери тренутно пружају подршку образовним властима у процесу уградње унапријеђеног Заједничког језгра у њихове наставне планове и програме. Примјена унапријеђеног Заједничког језгра ће да обезбиједи сљедеће:

- мобилност ученика широм државе;
- заједничке исходе учења;
- заједничке стандарде ученичких постигнућа;
- развој функционалног насупрот теоретском знању; и
- учење и наставу засновану на способности, уз подстицање критичког мишљења и мултиперспективности.

Рјешавање питања употребе језика

Лингвистичке разлике не би требало превише наглашавати, јер то води сегрегацији ученика на основу етничке припадности. Наставни процес може да се води на једном језику, уз пуно поштовање и уважавање других језика. У таквим ситуацијама, ученицима ће да буде загарантовано право да изучавају сопствени језик као наставни предмет. Наставни план и програм може да се и прошири, како би укључио нека шира питања, као што су култура и национални идентитет.

Брчко дистрикт БиХ представља добар примјер и практичан модел за ублажавање бојазни које се односе на употребу језика у школама. Ученици имају право на употребу сопственог језика у учионици, гдје им наставник одговара користећи терминологију тог језика и истовремено објашњава језичке варијанте. На примјер, када наставник користи ријеч „хисторија“ на босанском језику, напомене да се на хрватском каже „повијест“, а на српском језику „историја“. На овај начин, дјеца уче које су то сличности, разлике и нијансе језика којима се служе, а родитељи могу да буду сигурни да ће се њихов језички идентитет, како поштовати, тако и промовисати. Важно је напоменути да је овај модел наставе у складу са Одлуком Уставног суда ФБиХ из новембра 2004. године.

Мисија ОЕБС-а образовним властима препоручује сљедеће:

- увођење свеобухватних промјена у наставне планове и програме за постојеће предтерцијално образовање уградњом унапријеђеног Заједничког језгра дефинисаног на исходима учења у своје службене наставне планове и програме;
- примјену језичког модела Брчко дистрикта БиХ при изради сопствених наставних планова и програма за основно и средње образовање;
- побољшање квалитета и инвестирање у обуку наставника прије и током службе, како би ефикасно спроводили свеобухватну промјену наставних планова и програма, промовисали инклузивност и омогућили истовремену употребу језика у учионици.

5. Спровођење судских одлука

Неспровођење обавезујућих судских одлука је велики проблем широм БиХ, али постоји неколико могућих рјешења која се односе на „двје школе под једним кровом“:

- заинтересоване и укључене стране у читавој БиХ требало би да заговарају и подржавају спровођење релевантних судских одлука, укључујући и коришћење права на жалбу пред Европским судом за људска права;
- судови би требало да озбиљно разматрају препоруке Институције омбудсмана за људска права БиХ;
- Европска унија требало би да стално истиче проблем неспровођења судских одлука када анализира и оцјењује степен поштовања владавине права у вези са процесом европских интеграција БиХ;
- уопштено, судови морају да обезбиједу да конкретни носиоци функција буду одговорни за спровођење судских одлука унутар дефинисаног рока; судови такође морају да обавјештавају тужилаштва о неспровођењу, након чега тужилаштва треба да покрећу кривичне санкције у случајевима непоштовања судских одлука.

6. Одговорност донатора

Потенцијални донатори треба да избјегавају издвајање финансијских средстава и помоћи за пројекте који доносе корист искључиво једној етничкој групи, тиме стварајући још већу подијељеност ученика (на примјер, изградња нове моноетничке школе). Умјесто тога, препоручујемо да донатори активно подржавају оне школе и институције које спроводе препоруке овог извјештаја у доброј намјери.

Поглавље 8 – Закључак

Власти у БиХ морају да укину дискриминаторску и штетну праксу „двје школе под једним кровом“, да би обезбиједиле стабилну и просперитетну будућност за БиХ и њене грађане.

Сегрегација и дискриминација, које су присутне у „двје школе под једним кровом“, представљају кршење закона у БиХ и међународних закона, и нису у складу са препорукама Европске уније.³⁹ Новом стратегијом за западни Балкан, Европска унија позива све државе да дају приоритет образовању, посебно „у смислу промоције веће толеранције, европских вриједности и јачања друштвене кохезије.“⁴⁰

Постојећим образовним системом не само да се то не постиже, него се, у ствари, чини супротно. „Двје школе под једним кровом“ производе генерације младих људи чији се идентитети заснивају на увјерењу да су разлике међу људима непомирљиве и да су, зато, подјеле у свим сферама друштва оправдане, умјесто да уче о томе какве користи пружа живот у разноликом друштву.

Друга генерација ученика у БиХ ће, 2019. године, завршити своје школовање у оквиру постратног образовног система, обликована и обиљежена заоставштином сукоба из деведесетих година прошлог вијека. Од суштинског је значаја да, као таква, буде и посљедња. Крајње је вријеме да политички лидери у БиХ ријеше проблем дискриминације у школама, те да ставе интересе дјецe изнад сопствених уских интереса. Једино на тај начин, БиХ може одлучно да крене ка стабилној и просперитетној будућности.

---

³⁹ EU Parliament resolution of 15 February 2017 on the 2016 Commission Report on BiH (Резолуција Европског парламента од 15. фебруара 2017. године о Извјештају о напретку БиХ за 2016. годину).

⁴⁰ “A Credible Enlargement Perspective for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans”, ЕС, 6.2.2018.

(Вјеродостојна перспектива проширења за западни Балкан и појачано ангажовање ЕУ на западном Балкану, ЕК, 6. фебруар 2018. године).

ПРИЛОГ

Преглед постојећих случајева „двје школе под једним кровом“

Наредне странице садрже преглед свих постојећих случајева „двје школе под једним кровом“, као и преглед случајева административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“, те других релевантних случајева подијељених школа.

Случајеви су подијељени у три групе према локацији (Зеничко-добојски кантон, Средњобосански кантон, Херцеговачко-неретвански кантон) и у подгрупе, према свом статусу („двје школе под једним кровом“, административно и правно уједињене, и друге).

За сваки појединачни случај дате су опште информације о садашњем односу и договору између школа које дијеле исте школске просторије, са скоријим дешавањима или текућом праксом које су у домену овог извјештаја. Поред тога, дат је и сажет временски преглед процеса уједињења административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“.

Преглед постојећих случајева „двје школе под једним кровом“ резултат је сталног и свеобухватног праћења Мисије ОЕБС-а.

1. Зеничко-добојски кантон

У Зеничко-добојском кантону налазе се:

- два случаја „двје школе под једним кровом“ који укључују четири школе на двије локације,
- три случаја административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“, и
- два друга случаја подијељених школа, које наставу изводе на два наставна плана и програма.

Два случаја „двје школе под једним кровом“ обухваћају ученике четири подручне школе које припадају двјема основним школама из Маглаја и Жепча. Ученици ових школа раздвојени су унутар исте школске зграде све до петог разреда, када се потпуно раздвајају и завршавају своје образовање у централним основним школама у Маглају и Жепчу.

Процес административног и правног уједињења „двју школа под једним кровом“ завршен је у потпуности у Жепчу, једној од највећих повратничких заједница у БиХ.

Административно и правно уједињена ОШ „Вареш“ из Вареша и даље је једина школа у Кантону која наставу за све своје ученике изводи према истом наставном плану и програму на босанском или на хрватском језику, док друге школе наставу изводе према два различита наставна плана и програма.

1.1 Случајеви „двје школе под једним кровом“

1.1.1 Брадићи, Маглај: подручне школе ОШ „Маглај“, Маглај и ОШ „Фра Грге Мартића“, Жепче

Школе	Подручна школа ОШ „Маглај“, Маглај	Подручна школа ОШ „Фра Грге Мартића“, Жепче
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, библиотека и игралиште	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране (на примјер, Мисија ОЕБС-а организује школске излете за наставнике и ученике)	

1.1.2 Тујница, Маглај: подручне школе ОШ „Маглај“, Маглај и ОШ „Фра Грге Мартића“, Жепче

Школе	Подручна школа ОШ „Маглај“, Маглај	Подручна школа ОШ „Фра Грге Мартића“, Жепче
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, библиотека и игралиште	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране (на примјер, Мисија ОЕБС-а организује школске излете за наставнике и ученике)	

1.2 Случајеви административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“

1.2.1 Маглај: ОШ „Нови Шехер“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала и библиотека	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, неки	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, школски оркестар, школске прославе, прослава матуре, школски излети, школски такмичарски тимови)	

До административног и правног уједињења у ОШ „Нови Шехер“ 2004. године, школска зграда је дијељена између двије основне школе регистроване у Маглају и Витезу.

Број ученика хрватске националности се током година смањивао, да би у школској 2016/2017. години износио 50. Узрок томе јесте организовани превоз ученика хрватске националности са подручја ОШ „Нови Шехер“ у школску зграду у Понијеву, Жепче, удаљену 1,5 километар, која је изграђена и отворена у школској 2012/2013. години, уз финансијску подршку Републике Хрватске.⁴¹

1.2.2 Вареш: ОШ „Вареш“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Зеничко-добојском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала и библиотека	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, школски такмичарски тимови, школске прославе, прослава матуре, школски излети)	

До административног и правног уједињења у ОШ „Вареш“, 2000. године, школска зграда била је дијељена између ОШ „Фра Филипа Ластрића“, у којој се настава изводила на хрватском језику, и ОШ „Вареш“, у којој се настава изводила на босанском језику.

ОШ „Вареш“, од 2009. године, наставу за све своје ученике изводи према наставном плану и програму за основне школе у Зеничко-добојском кантону, остављајући њиховим родитељима могућност да изаберу између подучавања на босанском или на хрватском језику. Иако сви наставници, осим наставника матерњег језика, подучавају све ученике, ученици су одвојени у различите учионице, зависно од језика на којем се настава изводи. Ова пракса уведена је 2009. године, са циљем очувања пуне норме наставних часова наставника чији су часови били угрожени усљед прогресивног смањивања укупног броја дјеце школског узраста у Варешу, али и са циљем промовисања даљње интеграције школске заједнице.

⁴¹ Видјети, на примјер, Одлуку о расподјели средстава за финансирање образовних, културних, зnanствених и здравствених програма и пројеката од интереса за хрватски народ у Босни и Херцеговини, из средстава Државног прорачуна Републике Хрватске за 2012. годину, „Народне новине Републике Хрватске“, број: 137/2012, докуменат број: 2899, (12. децембар 2012. године)

1.2.3 Жепче: МСШ „Жепче“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, библиотека и трпезарија	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, неки	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, кулинарске и техничке секције)	

До административног и правног уједињења у МСШ „Жепче“ 2004. године, школска зграда је дијељена између двије средње школе, и то Средње мјешовите школе, у којој се настава изводила на хрватском језику, и Мјешовите средње школе, у којој се настава изводила на босанском језику.

У извјештају, ОШ „Кулин бан“ у Тешњу не сматра се за једну од административно и правно уједињених школа, јер је ова школа 2009. године престала подучавати два наставна плана и програма усљед премјештаја ученика хрватске националности из Тешња у школу у сусједној Усори. Ученици хрватске националности из Тешња се превозе у подручну школу „Жабљак“, која припада централној школи „Ивана фра Фране Јукића“, која се налази у школском центру у Усори, који је отворен 2009. године, уз финансијску подршку Републике Хрватске. Постоји забринутост да би у ближој будућности исто могло да се догоди и административно и правно уједињеној ОШ „Нови Шехер“ (видјети 1.2.1).

Тако организован превоз ученика из једне општине у школу у другој општини (на примјер, из Маглаја у Жепче, или из Тешња у Усору) представља кршење правила уписног подручја у Зеничко-добојском кантону.

1.3 Други случајеви подијељених школа

ОШ „Жепче“ и ОШ „Фра Грге Мартића“ биле су регистроване у Витезу и наставу су изводиле према наставном плану и програму на хрватском језику све до 2004. године. Након повратка ученика бошњачке националности, 2004. године, ове школе су регистроване у Жепчу и почеле су изводити наставу и на босанском језику. Иако у пракси ове двије школе данас функционишу као административно и правно уједињене „двје школе под једним кровом“, оне у техничком смислу не могу да се сматрају као административно и правно уједињене „двје школе под једним кровом“ зато што је првобитно постојао само један правни субјекат који је користио школску зграду.

1.3.1 Жепче: ОШ „Жепче“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала и библиотека	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, неки	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, школски излети, школска такмичења)	

1.3.2 Озимица, Жепче: ОШ „Фра Грге Мартића“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Зеничко-добојском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала и библиотека	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, неки	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, школски излети, школски хор)	

2. Средњобосански кантон

У Средњобосанском кантону постоји 18 случајева „двје школе под једним кровом“ који обухваћају 36 школа (20 централних и 16 подручних школа) на 18 локација у Бугојну, Бусовачи, Фојници, Горњем Вакуфу-Ускопљу, Јајцу, Кисељаку и Витезу. У овом кантону нема случајева административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“, нити иницијатива за такво уједињење, или поступака уједињења у току.

2.1 Случајеви постојања „двје школе под једним кровом“

2.1.1 Бугојно: ОШ „Трећа основна школа“ и ОШ „Прва основна школа“

Школе	ОШ „Трећа основна школа“	ОШ „Прва основна школа“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, школско двориште и физкултурна сала	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Повремене ваннаставне активности, које иницирају школе или треће стране	

Општина Бугојно је, у 2017. години, покренула проширење школских просторија изградњом помоћне зграде с циљем пресељења ОШ „Прва основна школа“ из главне у помоћну школску зграду. Пројекат је финансиран из општинског и кантоналног буџета, те Републике Хрватске.⁴²

⁴² Видјети, на примјер, Одлуку о расподјели средстава за финансирање образовних, културних, знанствених и здравствених програма и пројеката од интереса за хрватски народ у Босни и Херцеговини, из средстава Државног прорачуна Републике Хрватске за 2017. годину, „Народне новине Републике Хрватске“, број: 88/2017, докуменат број: 2092, (1. септембар 2017. године.)

2.1.2 Бугојно: ОШ „Бристови“ и Подручна школа ОШ „Прва основна школа“

Школе	ОШ „Бристови“	Подручна школа ОШ „Прва основна школа“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, школско двориште и физкултурна сала	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.3 Бугојно: МСШ „Бугојно“ и Подручна школа СШ „Ускопље“, Горњи Вакуф-Ускопље

Школе	МСШ „Бугојно“	Подручна школа СШ „Ускопље“, Горњи Вакуф-Ускопље
Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, школско двориште и физкултурна сала	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

2.1.4 Кандија, Бугојно: подручне школе ОШ „Прва основна школа“ и ОШ „Трећа основна школа“, Бугојно

Школе	Подручна школа ОШ „Трећа основна школа“, Бугојно	Подручна школа ОШ „Прва основна школа“, Бугојно
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

2.1.5 Бусовача: ОШ „Бусовача“ и Подручна школа ОШ „Каћуни“, Бусовача

Школе	ОШ „Бусовача“	Подручна школа ОШ „Каћуни“, Бусовача
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, школско двориште и игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

2.1.6 Бусовача: МСШ „Бусовача“ и СШ „Бусовача“

Школе	МСШ „Бусовача“	СШ „Бусовача“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Не	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, школско двориште, библиотека и просторија за чланове савјета ученика	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Да, ваннаставне активности (на примјер, уређење школског дворишта, спортске игре и догађаји)	

2.1.7 Фојница: ОШ „Мухсин Ризвић“ и Подручна школа ОШ „Иван Горан Ковачић“, Гојевићи

Школе	ОШ „Мухсин Ризвић“	Подручна школа ОШ „Иван Горан Ковачић“, Гојевићи
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, кабинет информатике и физкултурна сала	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

Ове двије школе смјештене су у школској згради МСШ „Зијаж Диздаревић“ усљед недостатка прикладног простора на подручју општине.

2.1.8 Горњи Вакуф-Ускопље: МСШ „Горњи Вакуф“ и СШ „Ускопље“

Школе	МСШ „Горњи Вакуф“	СШ „Ускопље“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Не	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, кабинет информатике	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

Школске просторије су у потпуности подијељене између ове двије средње школе, тако да свака школа има засебни улаз. Ученици СШ „Ускопље“ користе приземље, а ученици МСШ „Горњи Вакуф“ први спрат школске зграде.

2.1.9 Јајце: ОШ „Берта Кучера“ и Подручна школа ОШ „13. рујан“, Јајце

Школе	ОШ „Берта Кучера“	Подручна школа ОШ „13. рујан“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, фискултурна сала	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.10 Барево, Јајце: подручне школе ОШ „Берта Кучера“ и ОШ „13. рујан“, Јајце

Школе	Подручна школа ОШ „Берта Кучера“, Јајце	Подручна школа ОШ „13. рујан“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Не	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.11 Бешпељ, Јајце: подручне школе ОШ „Јајце“ и ОШ „Браћа Језерчић“, Јајце

Школе	Подручна школа ОШ „Јајце“, Јајце	Подручна школа ОШ „Браћа Језерчић“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, школско двориште и кухиња	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.12 Царево Поље, Јајце: подручне школе ОШ „Берта Кучера“ и ОШ „13. рујан“, Јајце

Школе	Подручна школа ОШ „Берта Кучера“, Јајце	Подручна школа ОШ „13. рујан“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Не	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.13 Дивичани, Јајце: ОШ „Браћа Језерчић“ и Подручна школа ОШ „Јајце“

Школе	ОШ „Браћа Језерчић“	Подручна школа ОШ „Јајце“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала и игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

Иако са истим бројем ученика, ОШ „Браћа Језерчић“ користи девет учионица, док подручна школа ОШ „Јајце“ користи њих пет, због чега је приморана да организује наставу у двије смјене. Таква неравномјерна расподјела простора била је предмет спора између школа.

2.1.14 Ператовци, Јајце: подручне школе ОШ „Берта Кучера“ и ОШ „13. рујан“, Јајце

Школе	Подручна школа ОШ „Берта Кучера“, Јајце	Подручна школа ОШ „13. рујан“, Јајце
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, школско двориште	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.15 Кисељак: ОШ „Кисељак“ и Подручна школа ОШ „Кисељак 1“, Билаловац

Школе	ОШ „Кисељак“	Подручна школа „Кисељак 1“, Билаловац
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Не, засебне зграде	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, школско двориште и игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

Школске просторије се састоје од главне школске зграде, коју користи ОШ „Кисељак“ и помоћне зграде, коју користи подручна школа ОШ „Кисељак 1“.

Након бојкота наставе, почетком школске 2017/2018. године, који је организовао Савјет родитеља ОШ „Кисељак 1“ са циљем обезбјеђења једнаког приступа физкултурној сали својој дјечи, Општинско вијеће Кисељак усвојило је, 28. фебруара 2018. године, одлуку о измјенама општинског урбанистичког плана, да би се

омогућило проширење зграде Подручне школе у Кисељаку за још двије учионице, четири канцеларије, библиотеку, зборницу и малу фискултурну салу.

Између школске 2016/2017. и 2018/2019. године, ову школску зграду је користила и Подручна школа МСШ „Зијах Диздаревић“ из Фојнице, која се сада налази у Центру за пословне и економске студије у Кисељаку.

2.1.16 Кисељак: ОШ „Громиљак“ и Подручна школа ОШ „Кисељак 1“, Билаловац

Школе	ОШ „Громиљак“	Подручна школа ОШ „Кисељак 1“, Билаловац
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, фискултурна сала	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

2.1.17 Витез: ОШ „Витез“ и ОШ „Витез“

Школе	ОШ „Витез“	ОШ „Витез“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Не, засебне зграде	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, фискултурна сала, амфитеатар и школско двориште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

Школске просторије састоје се од главне школске зграде коју користи ОШ „Витез“, која наставу изводи на хрватском језику, и помоћне школске зграде коју користи ОШ „Витез“, која наставу изводи на босанском језику. ОШ „Витез“, која наставу изводи на

босанском језику, користи и двије учионице и амфитеатар у главној школској згради. Помоћна зграда је, 2014. године, проширена и осавременењена, уз финансијску подршку Републике Турске.⁴³

2.1.18 Витез: МСШ „Витез“ и СШ „Витез“

Школе	МСШ „Витез“	СШ „Витез“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Средњобосанском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Средњобосанском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, фискултурна сала, школско двориште и просторија за чланове савјета ученика	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

Школе су, до 2009. године, користиле исти кабинет информатике, међутим, усљед спора у вези са одржавањем опреме, школе данас имају два засебна кабинета информатике. Обје школе имају своје библиотеке, са тиме да је ученицима МСШ „Витез“ дозвољено да користе опремљенију библиотеку СШ „Витез“.

У извјештају се не узимају у обзир два некадашња случаја „двје школе под једним кровом“ у Смионици у Јајцу и Кисељаку. Просторије школе у Смионици користиле су подручне школе ОШ „Берта Кучера“ и ОШ „Браћа Језерчић“ све до њиховог затварања, до којег је дошло због смањења укупног броја дјеце школског узраста у уписном подручју. Просторије школе у Кисељаку користиле су ОШ „Кисељак 1“, Билаловац и ОШ „Брестовско“, Кисељак, све до 2016. године, када је ОШ „Брестовско“ премјештена у другу зграду у Брестовском, Кисељак, која је обновљена уз финансијску подршку Републике Хрватске и локалних донатора.

⁴³ Видјети, чланак на школској web-страници „Свечано за дан школе: Отворена школа!“ од 7. априла 2014. године (http://osvitez.com/index.php?option=com_content&view=article&id=238:otvorenjeskole&catid=18:obavijestjenja&Itemid=73, приступљено 19. јануара 2018. године).

3. Херцеговачко-неретвански кантон

У Херцеговачко-неретванском кантону постоји:

- осам случајева „двје школе под једним кровом“, са 16 школа на осам локација,
- један случај административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“, и
- два случаја подијељених школа које наставу изводе на два наставна плана и програма.

Осам случајева „двје школе под једним кровом“ који се налазе у Чапљини, Мостару, Прозору-Рамаи и Стоцу, обухваћају ученике седам централних и девет подручних школа. Једини случај административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“ је Гимназија Мостар.

3.1 Случајеви „двје школе под једним кровом“

3.1.1 Домановићи, Чапљина: подручне школе ОШ „Липањске зоре“, Вишићи и ОШ „Чапљина“

Школе	Подручна школа ОШ „Липањске зоре“ Вишићи, Чапљина	Подручна школа ОШ „Чапљина“, Чапљина
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Заједнички часови физичког васпитања, почевши од школске 2016/2017. године. Заједничке ваннаставне активности, које су иницирале треће стране	

3.1.2 Вишићи, Чапљина: ОШ „Липањске зоре“ и Подручна школа ОШ „Чапљина“

Школе	ОШ „Липањске зоре“	Подручна школа ОШ „Чапљина“, Чапљина
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, игралиште	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које су иницирале треће стране	

3.1.3 Мостар: СШ „Машинско-саобраћајна школа “ и СШ „Прометна школа“

Школе	СШ „Машинско-саобраћајна школа“	СШ „Прометна школа“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Не	
Заједничке просторије	Да, школско двориште	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које су иницирале треће стране	

Ове двије средње школе, од школске 2006/2007. године, дијеле обновљену зграду старе Саобраћајне школе.

3.1.4 Прозор-Рама: ОШ „Алија Исаковић“ и ОШ „Марка Марулића“

Школе	ОШ „Алија Исаковић“	ОШ „Марка Марулића“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Не	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала, библиотека и кабинет информатике	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које су иницирале треће стране	

Настава је организована у двије смјене, тако да ученици ОШ „Марка Марулића“ похађају наставу прије подне, а ученици ОШ „Алија Исаковић“ после подне. Међутим, због већег броја ученика, ОШ „Марка Марулића“ организује одређени број наставних часова и после подне.

3.1.5 Ковачево Поље, Прозор-Рама: подручне школе ОШ „Шћипе“ и ОШ „Фра Јеронима Владића“, Прозор-Рама

Школе	Подручна школа ОШ „Шћипе“, Прозор-Рама	Подручна школа ОШ „Фра Јеронима Владића“, Рипци, Прозор-Рама
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Не	
Заједничке просторије	Да	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

3.1.6 Столац: ОШ „Прва основна школа“ и ОШ „Столац“

Школе	ОШ „Прва основна школа“	ОШ „Столац“
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Не, засебна крила школске зграде	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, библиотека и физкултурна сала	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

Ученици истог узраста из обје школе раније су похађали наставу у различитим смјенама. Ова пракса је напуштена у школској 2015/2016. години, и од тада ученици обје школе, од првог до четвртог разреда, похађају наставу после подне, а старији ученици прије подне.

3.1.7 Ходово, Столац: подручне школе ОШ „Прва основна школа“ и ОШ „Црнићи“, Столац

Школе	Подручна школа ОШ „Прва основна школа“, Столац	Подручна школа ОШ „Црнићи“, Столац
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

3.1.8 Прењ, Столац: подручне школе ОШ „Прва основна школа“ и ОШ „Црнићи“, Столац

Школе	Подручна школа ОШ „Прва основна школа“, Столац	Подручна школа ОШ „Црнићи“, Столац
Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, игралиште	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не	

У извјештају се не узима у обзир школа у Почитељу коју су раније користиле подручне школе ОШ „Чапљина“ и ОШ „Владимира Павловића“ из Чапљине као један од случајева „двје школе под једним кровом“, јер је Подручна школа ОШ „Владимира Павловића“ престала са радом 2015. године због недостатка ученика.

3.2 Случајеви административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“

3.2.1 Мостар: Гимназија Мостар

Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, неки	
Заједничке активности	Да, наставне и ваннаставне активности	

Током рата, од 1992. до 1995. године, школска зграда чувене Старе гимназије претрпјела је знатна оштећења, због којих је била приморана да затвори своја врата. У том периоду, ученици су похађали Прву гимназију, која је наставу изводила на босанском језику, или Гимназију „Фра Доминика Мандића“, која је наставу изводила на хрватском језику. Обје школе биле су привремено смјештене у зградама различитих основних школа. Након дјелимичне обнове зграде Старе гимназије, у њу се, 1999. године, уселила Гимназија „Фра Доминика Мандића“. Захваљујући финансијској подршци за обнову школске зграде и континуираном заговарању међународне заједнице, услиједио је повратак ученика Прве гимназије у зграду, а затим и административно и правно уједињење ове двије гимназије у Гимназију Мостар, 2004. године. Два савјета родитеља ујединила су се 2009. године у један Савјет родитеља Гимназије Мостар. Међутим, 2014. године, овај Савјет поновно се подијелио на два савјета, која и данас постоје. Школску зграду, од 2005. године, користи и Колеџ уједињеног свијета у Мостару (*United World College in Mostar*), међународна средња школа која наставу изводи на енглеском језику.

Данас сви ученици Гимназије Мостар заједно похађају практичну наставу из предмета информатика за први разред. Ученици који похађају програм двојезичне наставе, организован уз подршку Француског института, заједно похађају наставу из француског језика, свјетске историје и умјетности. Школа организује бројне заједничке ваннаставне активности за своје ученике.

3.3 Други случајеви подијељених школа

У овом извјештају узима се у обзир школа у Дољанима, коју користи Подручна школа ОШ „Суљо Чилић“, Јабланица, као један од случајева подијељених школа, иако ова школа не може да се окарактерише као „двје школе под једним кровом“, нити административно и правно уједињена школа. Ученици ове школе су одвојени у *de facto* моноетничке учионице, зависно од наставног плана и програма по којем се изводи настава (видјети 3.3.1).

Осим тога, у извјештају се СШ „Столац“ сматра подијељеном школом, јер поступак њеног административног и правног уједињења још увијек није завршен (видјети 3.3.2).

3.3.1 Дољани, Јабланица: Подручна школа ОШ „Суљо Чилић“, Јабланица

Наставни план и програм	Наставни план и програм за основне школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за основне школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Да	
Заједничке просторије	Да, физкултурна сала	
Заједничка зборница	Да	
Заједнички наставници	Да, наставник енглеског језика	
Заједничке активности	Да, чести заједнички наставни часови физичког васпитања	

Ова подручна школа наставу изводи за ученике од првог до четвртог разреда. Иако школа не може да се окарактерише као „двје школе под једним кровом“, нити административно и правно уједињена школа, у овом извјештају се сматра подијељеном школом, јер се њени ученици одвајају у *de facto* моноетничке учионице, зависно од наставног плана и програма по којем се изводи настава. По завршетку четвртог разреда, ученици, којима се настава изводи по наставном плану и програму на босанском језику, настављају своје образовање у централној школи у Јабланици, док се већина ученика, којима се настава изводи по наставном плану и програму на хрватском језику, превози у најближу школу, која наставу изводи на хрватском језику у Прозору-Рами.

3.3.2 Столац: СШ „Столац“

Наставни план и програм	Наставни план и програм за средње школе на босанском језику у Херцеговачко-неретванском кантону	Наставни план и програм за средње школе на хрватском језику у Херцеговачко-неретванском кантону
Заједнички улаз	Да	
Заједничка смјена	Не	
Заједничке просторије	Да	
Заједничка зборница	Не	
Заједнички наставници	Не	
Заједничке активности	Не, са изузетком повремених ваннаставних активности, које иницирају треће стране	

Овом школом, од 2008. године, управља привремени трочлани одбор и вршилац дужности директора, заједно са вршиоцем дужности замјеника директора (Хрват и Бошњак). Комплетно школско особље формално запошљава СШ „Столац“ и сва свједочанства и дипломе ученика носе печат исте школе. Вршилац дужности директора потписује свједочанства и дипломе ученика којима се настава изводи по наставном плану и програму на хрватском језику, а замјеник директора потписује свједочанства и дипломе ученика којима се настава изводи по наставном плану и програму на босанском језику. Бивши министар образовања, науке, културе и спорта у кантону никада није одобрио школски статут.

Иако у пракси школа функционише као случај административно и правно уједињених „двју школа под једним кровом“, поступак њеног административног и правног уједињења остао је незавршен.

Списак свих случајева „двју школа под једним кровом“, са називима школа и њиховим локацијама

Основна или средња школа	Број локација/случајева	Локација школске зграде/случаја	Кантон	Број централних и подручних школа	Назив централне или подручне школе
О	1	Брадићи, Маглај	ЗДК	1	Подручна школа ОШ "Маглај", Маглај, у Брадићима
				2	Подручна школа ОШ "Фра Грге Мартића", Жепче, у Брадићима
О	2	Тујница, Маглај	ЗДК	3	Подручна школа ОШ "Маглај" у Тујници
				4	Подручна школа ОШ "Фра Грге Мартића", Жепче, у Тујници
О	3	Бугојно	СБК	5	ОШ "Трећа основна школа", Бугојно
				6	ОШ "Прва основна школа", Бугојно
О	4	Бугојно	СБК	7	ОШ "Бристови", Бугојно
				8	Подручна школа ОШ "Прва основна школа", Бугојно
С	5	Бугојно	СБК	9	Гимназија Бугојно, Бугојно
О	6	Кандија, Бугојно	СБК	10	Подручна школа СШ "Ускопље", Горњи Вакуф-Ускопље, у Бугојну
				11	Подручна школа ОШ "Прва основна школа", Бугојно, у Кандији
О	7	Бусовача	СБК	12	Подручна школа ОШ "Трећа основна школа", Бугојно, у Кандији
				13	ОШ "Бусовача"
С	8	Бусовача	СБК	14	Подручна школа ОШ "Каћуни", Бусовача
				15	МСШ "Бусовача", Бусовача
О	9	Фојница	СБК	16	СШ "Бусовача", Бусовача
				17	ОШ "Мухсин Ризвић", Фојница
С	10	Горњи Вакуф-Ускопље	СБК	18	Подручна школа ОШ "Иван Горан Ковачић", Гојевићи, у Фојници
				19	МСШ "Горњи Вакуф", Горњи Вакуф-Ускопље
О	11	Јајце	СБК	20	СШ "Ускопље", Горњи Вакуф-Ускопље
				21	ОШ "Берта Кучера", Јајце
О	12	Бареве, Јајце	СБК	22	Подручна школа ОШ "13. рујан", Јајце, у Јајцу
				23	Подручна школа ОШ "Берта Кучера", Јајце, у Бареву
О	13	Бешпељ, Јајце	СБК	24	Подручна школа ОШ "13. рујан", Јајце, у Бареву
				25	Подручна школа ОШ "Јајце", Јајце, у Бешпељу
О	14	Царево Поље, Јајце	СБК	26	Подручна школа ОШ "Браћа Језерчић", Јајце, у Бешпељу
				27	Подручна школа ОШ "Берта Кучера", Јајце, у Царевом Пољу
О	15	Дивичани, Јајце	СБК	28	Подручна школа ОШ "13. рујан", Јајце, у Царевом Пољу
				29	ОШ "Браћа Језерчић", Јајце
О	16	Ператовци, Јајце	СБК	30	Подручна школа ОШ "Јајце", у Дивичанима
				31	Подручна школа ОШ "Берта Кучера", Јајце, у Ператовцима
О	17	Кисељак	СБК	32	Подручна школа ОШ "13. рујан", Јајце, у Ператовцима
				33	ОШ "Кисељак" и подручна школа ОШ "Кисељак 1", Билаловац
О	18	Кисељак	СБК	34	Подручна школа ОШ "Кисељак 1", Билаловац, у Кисељаку
				35	ОШ "Громиљак", Кисељак и подручна школа ОШ "Кисељак 1", Билаловац
О	19	Витез	СБК	36	Подручна школа ОШ "Кисељак 1", Билаловац, у Кисељаку
				37	ОШ "Витез", Витез
С	20	Витез	СБК	38	ОШ "Витез", Витез
				39	МСШ "Витез", Витез
О	21	Домановићи, Чапљина	ХНК	40	СШ "Витез", Витез
				41	Подручна школа ОШ "Липањске зоре", Вишићи, Чапљина, у Домановићима
О	22	Вишићи, Чапљина	ХНК	42	Подручна школа ОШ "Чапљина", Чапљина, у Домановићима
				43	ОШ "Липањске зоре", Вишићи, Чапљина
С	23	Мостар	ХНК	44	Подручна школа ОШ "Чапљина", Чапљина, у Вишићима
				45	СШ "Средња машинско-саобраћајна школа", Мостар
О	24	Прозор-Рама	ХНК	46	СШ "Средња прометна школа", Мостар
				47	ОШ "Алија Исаковић", Прозор-Рама
О	25	Ковачево Поље, Прозор-Рама	ХНК	48	ОШ "Марка Марулића", Прозор-Рама
				49	Подручна школа ОШ "Шћипе", Прозор-Рама, у Ковачевом Пољу
О	26	Столац	ХНК	50	Подручна школа ОШ "Фра Јеронима Владића", Прозор-Рама, у Ковачевом Пољу
				51	ОШ "Прва основна школа", Столац
О	27	Ходово, Столац	ХНК	52	ОШ "Столац", Столац
				53	Подручна школа ОШ "Прва основна школа", Столац, у Ходову
О	28	Прењ, Столац	ХНК	54	Подручна школа ОШ "Црнићи", Столац, у Ходову
				55	Подручна школа ОШ "Прва основна школа", Столац, у Прењу
				56	Подручна школа ОШ "Црнићи", Столац, у Прењу
Локације/случајеви који се односе на основне школе: 23					
Локације/случајеви који се односе на средње школе: 5					

